

Asia: VN/17576/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen opinto-ohjaajat ry:n lausunnoksi

Asia: VN/17576/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Suomen opinto-ohjaajat ry lausuu opetus- ja kulttuuriministeriön pyynnöstä luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi. Esitys liittyy hallitusohjelman mukaisen oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanon yhteydessä havaittuihin lainsäädännön tarkennustarpeisiin. Kannatamme pääosin hallituksen esitysluonnosta.

Suomen opinto-ohjaajat ry esittämät täsmennykset oppivelvollisuuslakiin

5 § Oppivelvollisuuden suorittaminen eräissä tilanteissa

Nyt voimassa olevan oppivelvollisuuslain mukaan oppivelvollinen, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää lukuvuoden päättyessä sinä kalenterivuonna, jona hän täyttää 17 vuotta, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla aikuisten perusopetukseen tai muuhun 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen. Tästä osalle, esimerkiksi niille, joilla on erityisen tuen tarvetta, muutoin vaikea elämäntilanne tai pitkä koulumatka aikuisten perusopetukseen. Opiskelijan kannalta tarkoituksenmukaisin vaihtoehto olisi esityksen mukaan opintojen jatkaminen lasten

perusopetuksessa. Esitysluonnossa edotetaan muutosta, joka mahdollistaisi tämän. Suomen opinto-ohjaajat ry pitää esitystä kannatettavana ja tärkeänä. Pidämme välttämättömänä sitä, että päätös siitä, suoritetaanko oppivelvollisuutta lasten- vain aikuisten perusopetuksessa tapahtuu oppivelvollisen edun eikä rahoituksen perusteella. Ehdotamme esitystä tämän vuoksi muutettavaksi siten, että myös lasten perusopetuksessa jatkavista 17 vuotta täyttäneistä oppivelvollisista maksetaan vähintään vastaava euromäärä kuin maksettaisi, jos hän osallistuisi aikuisten perusopetukseen.

On taattava 17 vuotta täyttäneiden oppilaiden mahdollisuus korottaa perusopetuksen arvosanoja jous-tavasti esim. TUVA:ssa yhteistyössä aikuisten perusopetuksen kanssa tai lasten perusopetuksen puolella riippumatta siitä, onko alueella aikuisten perusopetusta ja millä alueella Suomessa asutaan. Lasten perusopetuksessa on erityisen tuen mahdollisuus, mutta aikuisten perusopetuksessa tätä mahdollisuutta lainsäädäntö ei tunne.

15 § Opiskelupaikan osoittaminen ja 15 a § Menettely opiskelupaikan osoittamisessa

Asuinkunnan tehtävänä on kahden kuukauden kuluttua ohjaus- ja valvontavastuunsa alkamisesta osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jos oppivelvollinen ei ole aloittanut opintoja missään oppivelvollisuuden suorittamiseen hyväksytyissä koulutuksissa. Vaativaa erityistä tukea tarvitsevalle voidaan opiskelupaikka osoittaa kuitenkin vain sellaisen koulutuksen järjestäjä koulutukseen, jonka järjestämisluvassa määrätään velvollisuudesta järjestää koulutusta vaatimaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille tai asuinkunnan järjestämään tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen.

Tätä esitetään nyt muutettavaksi siten, että vaatimaan erityiseen tukeen oikeutetulle järjestettävässä koulutuksessa oppivelvolliselle voitaisiin oppivelvollisen taikka hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa suostumuksella osoittaa opiskelupaikka jo ennen kahden kuukauden määräajan päättymistä. Opiskelupaikka voitaisiin osoittaa tarvittaessa mahdollisimman pian heti sen jälkeen, kun opetuksen tai koulutuksen järjestäjä on tehnyt asuinkunnalle ilmoituksen ilman opiskelupaikkaa olevasta oppivelvollisesta. Käytännössä opiskelupaikan osoittamispäätöksen tekeminen voisi aikaistua noin kuukaudella, koska ennen opiskelupaikan osoittamispäätöstä asuinkunnan tulee kuitenkin selvittää oppivelvollisen nuoren tilannetta sekä kuulla oppivelvollista ja hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaa ja koulutuksen järjestäjää.

19 § Majoituskorvaus oppivelvolliselle

Oppivelvollisella on oikeus majoituskorvaukseen, jos matka kodista lähimpään lukioon tai monialaiseen ammatilliseen oppilaitokseen, jossa saa opetusta suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä.

Tähän esitetään nyt muutosta, joka oikeuttaa oppivelvollisen majoituskorvaukseen myös silloin, kun päivittäinen koulumatka (meno-paluu) odotuksineen nopeinta kulkuvälinettä käyttäen kestää yli kolme tuntia. Jos oppivelvollinen hakeutuu vapaan hakeutumisoikeuden perusteella johonkin muuhun kuin lähimpään oppilaitokseen, oikeutta ko. majoitus- ja matkakorvauksiin ei ole. Suomen opinto-ohjaajat ry kannattaa muutosta.

97§ Opiskelijan eronneeksi katsominen. Ehdotetun 1 momentin 2 kohdan mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Säännös olisi uusi. Oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentin mukaan oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen toistaiseksi, jos oppivelvollisuuden suorittamisen estävä sairaus tai vamma on luonteeltaan pysyvä. Tällöin lähtökohtana on opintojen lopullinen keskeyttäminen. (Lopullinen oppivelvollisuuden päättäminen). Ehdotetun säännöksen myötä opiskelija voitaisiin katsoa eronneeksi suoraan keskeyttämispäätöksen perusteella, eikä erillistä eroamisilmoitusta tarvittaisi.

13 § Oppivelvollisen eronneeksi katsominen. Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädetään, että koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava opintonsa keskeyttäneen oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle sekä ilmoitettava oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle, jos oppivelvollinen ei ole aloittanut uusia opintoja. Oppivelvollisuuslain 7 §:ssä säädetään oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä, joka tehdään oppivelvollisuuden (oppivelvollisen) hakemuksesta. Lain 13 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa ei kuitenkaan ole kyse 7 §:ssä tarkoitettusta oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä koskevasta hallintopäätöksestä, vaan opintojen keskeyttämisestä eronneeksi katsomisen perusteella. Säännöksen sanamuotoa ehdotetaan selkeyden vuoksi teknisluonteisesti korjattavaksi korvaamalla oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämiseen viittaava ilmaisu opintojen keskeyttämisellä. Termit ”keskeyttäminen” ja ”eroaminen” on selkeästi määritelty Opiskelijatietohallintajärjestelmissä. Opintojen ”Keskeytys” on aina määräaikainen: (keskeytyksen aloitusajankohta ja loppumisajankohta

Opinnoista ”Eroaminen” on lopullinen opiskeluoikeudesta luopuminen.

13§ Suomen opinto-ohjaajat ry kannatta myös näkemystä, että oppivelvollisen eronneeksi katsomisesta ilmoitetaan myös siinä tapauksessa huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle, kun oppivelvollisen opiskeluoikeus on peruutettu ammatillisesta koulutuksesta annetun lain nojalla.

2§ Suomen opinto-ohjaajat ry pitää hyvänä tarkennuksena, että oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vain ne, jotka katsotaan kotikuntalain perusteella vakituisesti Suomessa asuviksi eikä oppivelvollisia ole sellaiset, jotka oleskelevat Suomessa opiskelutarkoituksessa. Heilläkin kuitenkin on mahdollisuus kouluttautua, mutta heitä ei katsota oppivelvollisiksi.

16§ Suomen opinto-ohjaajat ry pitää hyvänä, että maksuttomuuden pidentämistä täytyy aina hakea, kun oppivelvollisuuden suorittaminen on ollut määräaikaisesti keskeytetty, eikä lisäaika ole

automaatio. Aina pidentämistä ei tarvita ja siksi pidentäminen koskisi vain niitä, jotka sitä perustellusti tarvitsevat ja hakevat.

17§ Suomen opinto-ohjaajat ry pitää tärkeänä, että maksuttomuuden piiriin sisältyy myös vapaan sivistystyön oppimateriaalikulut, jotta oppivelvollisten yhdenvertaisuus toteutuu kaikissa koulumuodoissa.

23§ Suomen opinto-ohjaajat ry pitää hyvänä, että oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot siirtyvät koulutuksen järjestäjän vaihtuessa tai opiskelupaikan osoittamiseksi välttämättömät tiedot, jos ohjausvastuu siirtyy asuinkunnalle. Lisäksi kannatamme, että tutkintoon valmentavan koulutuksen lisäksi myös ammatillinen koulutus saa perusopetuksesta tarvittavat tiedot erityisen tuen järjestämiseksi.

67§ Ammatillisessa koulutuksessa (ja Tuvassa) tulee arvioida erityisen tuen tarve. Esityksessä ehdotetaan, että jos perusopetuksessa on tehty erityisen tuen päätös, tehdään tuen arviointi jatkossa ammatillisessa koulutuksessa (ja Tuvassa) tämän pohjalta. Vain, jos koulutuksen järjestäjä on sama perusopetuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa, siirtyvät tuen asiakirjat automaattisesti ammatilliseen koulutukseen (ja Tuvaan). Ammatillisen koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus kartoittaa erityisen tuen tarve, mutta miten tietää kartoittaa, jos tieto tuen tarpeesta ei siirry perusopetuksesta. Suomen opinto-ohjaajat ry muistuttaa, että arkityömme kokemuksella on havaittavissa, että erityistä tai tehostettua tukea saava opiskelija ei aina itse osaa kertoa tukea saaneensa. Koskessa ei siirry mitään tietoa saadusta tuesta. Siksi tuen asiakirjat tulee lailla velvoittaa toimittaa perusopetuksesta (ja Tuvasta) ammatillisen koulutuksen järjestäjälle. Tämä asiakirjojen siirto tulisi tapahtua automaattisesti esim. Kosken välityksellä, jotta se ei jää kenenkään yksittäisen toimijan vastuulle perusopetuksessa.

Onkin pidettävä huolta siitä, että myös peruskoulusta lukioon siirtyvät oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot siirtyvät lukioihin. On myös varmistettava, että tilanteessa, jossa opiskelija toteaa lukion alussa, ettei hän pärjää/ häntä ei kiinnosta lukio-opiskelu ja hän siirtyy ammatilliseen koulutukseen, tuen asiakirjat tai tieto erityisen ja tehostetun tuen tarpeesta siirtyy ammatillisen koulutuksen järjestäjälle.

Pyydämme myös huomioimaan oppivelvollisuuden lainsäädäntötyössä seuraavan arjessa havaitun ongelman. Nykylainsäädännön mukaisesti oppivelvollinen opiskelija tulee katsoa eronneeksi viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut toisella asteella opetukseen. Olisi tarkoituksenmukaista muuttaa oppivelvollisuuslakia opiskelupaikan osoittamisesta siten, että osoitetut opiskelijat eivät palautuisi takaisin kuntavalvontaan vaan pyrittäisiin löytämään tarvittavat tukitoimet opiskelijan auttamiseksi osoitetussa oppilaitoksessa esim. opiskelijahuollon palvelujen avulla, työpajatoiminnalla, nuottivalmennuksella. Jos aina kuukauden kuluttua palautetaan koulua käymätön oppivelvollinen osoitetusta koulupaikasta toistuvasti takaisin ”lähtöruutuun” eli kuntavalvontaan, ei suurella todennäköisyydellä pystytä parantamaan

oppivelvollisen tilannetta. Kun koulupaikasta irtaannutaan, ei olla kirjoilla oppilaitoksessa ja näin myös tukitoimet keskeytyvät. Tämä ei yleisesti paranna oppivelvollisen asemaa.

Jos oppivelvollinen ei kykene siirtymään valmentavasta koulutuksesta tutkintokoulutukseen, olisi taattava oppivelvolliselle mahdollisuus jatkaa opintoja valmentavassa koulutuksessa yksilöllisen opintosuunnitelman mukaisesti oppivelvollisuuden loppuun asti. Nyt jo osa koulutuksen järjestäjistä on palauttanut oppivelvollisen nivelvaiheen koulutuksesta takaisin asuinkunnan ohjaukseen, josta tehdään uudelleen osoittamispäätös samaan nivelvaiheen koulutukseen. Tämä ei edistä oppivelvollisen tilannetta vaan pikemminkin tekee opintoihin kiinnittymisestä entistä haastavampaa. Tämä on epäkohta, joka vaatii korjaamista. On myös tärkeää huomioida, että perusopetuksesta ei oppilasta katsota eronneeksi, jos hän ei käy kuukauteen kouluun.

Lopuksi

Lopuksi toteamme, että muutosesityksen toivottu toteutuminen edellyttää joustavaa tiedonkulkua ja tiivistä yhteistyötä kunnan opetustoimen, Ohjaamon, etsivän nuorisotyön, TE-viranomaisten, sosiaalitoimen, vammaispalvelujen ja tulevien hyvinvointialueen oppilas- ja opiskelijahuollon toimijoiden kesken. Tiedonkulku pitää olla myös tiivistä ja joustavaa oppivelvollisuuden kuntavalvonnan ja koulutuksenjärjestäjien välillä. Oppivelvollisuuden kuntavalvonnan tiedonsaantioikeuksia on täsmennettävä, jotta kuntatason oppivelvollisuuden valvontatyö on mahdollista. Nyt oppivelvollisuuslaki ei määritä oppivelvollisuuden kuntavalvonnan tiedonsaantioikeuksia eikä velvollisuuksia, joten ohjaustyötä tehdään puutteellisin tiedoin. On myös pidettävä huolta siitä, että asiakastietojen kirjaaminen on lainsäädännöntasolla mahdollista tietoturvaliselle alustalle.

Nostamme myös esille epäkohdan, joka koskee myöhään maahan tulleita oppivelvollisia. Oppivelvollisuuslaissa ei oteta kantaa oppivelvollisuuden suorittamispaikasta myöhään maahan tulleiden yläkouluikäisten osalta, joilla on aiempaa koulutustaustaa vain 1–3 vuotta (toisinaan jopa pakolaisleireillä vaihtelevissa oloissa) ja joilla ei ole oman äidinkielen luku- ja kirjoitustaitoa ollenkaan. Integrointi nuorten perusopetukseen yläkoulun ryhmiin ei ole tällaisissa tapauksissa opetuksellisesti järkevää, sillä yläkoulussa ei ole pääsääntöisesti tarjolla riittävästi em. oppilaan opiskelun alkeistaitoihin (luku- ja kirjoitustaitoon) tähtäävää tukea. Lisäksi opiskelun yrittäminen 1–2 vuoden ajan ryhmässä, jossa ei ymmärrä juurikaan mitään mitä ympärillä puhutaan / opetetaan on kohtuuttoman stressaavaa vaikeista oloista saapuvalla nuorelle ja on näin ollen hänen itsetuntoaan musertavaa. Tämä ei tue nuoren kasvua ja kehitystä. Pyydämme, että asia otetaan pikaisesti käsittelyyn ja huomioidaan valmistelutyössä.

Armi Nurmi

Suomen opinto-ohjaajat ry

puheenjohtaja

armi.nurmi@sopo.fi

p. 044 072 3220

Nurmi Armi
Suomen opinto-ohjaajat ry